

על שכר מינימום ורפלקסים מותנים

רני שפיגלר

דצמבר 2005

בחירתו של עמיר פרץ לראשות מפלגת העבודה העלתה מחדש על סדר היום הציבורי את סוגית שכר המינימום. פרשנים כלכליים שהתייחסו לנושא שחררו בדרך-כלל קביעה חד-משמעית: שכר מינימום פוגע ברמת התעסוקה. הטענה מוצגת כמובנת מאליה, כנכונה באופן אוניברסאלי, וממילא לא נעשה ניסיון לגבות אותה בעובדות, מעבר לאנקדוטה או שתיים.

אין מנוס מהמסקנה שהפרשן "יודע" שלשכר המינימום השפעה שלילית על רמת התעסוקה, לא משום שעומד לרשותו ניסיון אמפירי עשיר, אלא משום שהוא מחזיק בתפישה מוקדמת לגבי אופן פעולתו של שוק העבודה. למעשה, מבלי להצהיר על כך במפורש (ואולי מבלי להיות מודע לכך), הפרשן מבסס את קביעתו על ההנחה כי שוק העבודה ברמות השכר הנמוכות מציינת לתיאורית "השוק התחרותי". על-פי התיאוריה, שכרו של עובד שווה (במובן מסוים) לערך התפוקה שלו, כל עוד הממשלה אינה מתערבת. עצם קביעת שכר מינימום, לא כל שכן העלאתו, מביאה לכך שעובדים משתכרים יותר ממה שהם תורמים, ולכן גורמת למעסיקים לרצות לפטרם.

אולם, אימוץ אוטומטי של התיאוריה פירושו גם אימוץ אוטומטי של ההנחות עליה היא מבוססת. אחת מהן היא ההנחה שלעובד יכולת בלתי מוגבלת לעשות "שופינג" — לחפש אחר אפשרויות תעסוקה ולבחור באטרקטיבית ביותר מביניהן. האם שוק העבודה ברמות השכר הנמוכות מציינת להנחה זו, ולו בקירוב?

נשים את עצמנו בנעליו של העובד. מעסיק פלוני הבטיח לו שכר של 20 ₪ לשעה. כעבור חודש, מגיע תלוש המשכורת הראשון: אכן, 20 ₪ לשעה. אבל החזר הוצאות הנסיעה נמוך מהמצופה, מסתבר שישנו ניכוי בגין מדי העבודה, ושההפרשות הסוציאליות מתחילות רק אחרי שנה. בצר לו, העובד מתחיל לחשוב על אופציות תעסוקה אחרות. אלא שחיפוש עבודה רציני תובע שימוש מוגבר בתחבורה, וחשוב מכך, הוא דורש זמן שמשמעותו ימים ושבועות ללא שכר. אלה שיקולים רלבנטיים עבור עובדים ברמות שכר גבוהות יותר, אולם קנה המידה שלהם גדול במיוחד עבור עובדים בשכר נמוך, אשר אין ברשותם רזרבות פיננסיות שיאפשרו להם תקופת מעבר, ולו מינימאלית, ללא שכר. לעלויות החיפוש יש אם כך השפעה מכרעת על יכולתו של עובד בשכר נמוך "לעשות שופינג".

כלכלנים תיאורטיים אשר חשבו על הסוגיה, הגיעו למסקנה ששוק עבודה עם עלויות חיפוש אמור להתנהג באופן שונה מאד משוק עבודה "תחרותי". מעסיק יכול להרשות לעצמו להפחית את השכר, בידעו שגם אם העובד יוכל להשיג הצעות אטרקטיביות יותר, עלויות החיפוש ירתיעו אותו מלחפש. מאחר שכל המעסיקים חושבים באופן זה, עלויות החיפוש עשויות לגרום לירידת שכר העובדים באופן משמעותי מתחת לערך תפוקתם. בעולם כזה, שכר המינימום עשוי לשפר את תנאי ההעסקה של העובדים מבלי לפגוע ברמת התעסוקה.

כמובן, אפשר לטעון שהתיאוריה של שוק עבודה עם עלויות חיפוש מתארת את המציאות באופן פשטני. שישנם ניואנסים בסוגיה שהיא מחמיצה. שכל זה הוא רק שעשוע אינטלקטואלי של פרופסורים לכלכלה. העניין הוא, שאת כל התרעומות הללו ניתן להפנות, וביתר שאת, כלפי תיאורית "השוק התחרותי", עליה (ולא על "נתונים") מבוססות הקביעות הנחרצות כל-כך לגבי הקשר בין שכר המינימום לרמת התעסוקה.

איזו משתי צורות ההתבוננות שהצגתי כאן מתאימה יותר לשוק העבודה בשכר נמוך בישראל? זו כבר סוגיה לדיון, אמפירי בעיקרו. דיון כזה יגלה שהדברים אינם כה מובנים מאליהם. בכל מקרה, מומלץ להשתחרר מהדפוס של אימוץ אוטומטי של תיאורית "השוק התחרותי" בבואנו לנתח תופעות כלכליות שקשורות בשוק העבודה.